

HOOFSTUK 3

DIE LANDBOUSTRUKTUUR VAN FINGOLAND

Fingoland is geleë in die suid-westelike hoek van die Transkei en bestaan uit die distrikte Butterworth, Nqamakwe en Tsomo.

Die landboustruktuur sal bespreek word in die lig van die bevolking, die grondgebruik, die infrastruktuur en institusionele ontwikkeling, die huidige produksiepeil en die neiginge wat in die landbou van die gebied plaasvind.

3.1 BEVOLKING

Die verspreiding van die Bantoebevolking word weergegee in Tabel 3.1.

TABEL 3.1 BEVOLKING EN BEVOLKINGSDIGTHEID, FINGOLAND 1960 *

Distrik	Stedelik	Platteland	Totaal	Oppervlakte vk. myl	Siele per vk. myl
Butterworth	1 248	29 842	31 090	262,67	118
Nqamakwe	161	50 459	50 620	481,34	108
Tsomo	178	37 153	37 331	412,65	90
Fingoland	1 587	117 454	119 041	1 156,66	103
Transkei	21 241	1 365 286	1 386 527	14 893,75	93
Persentasies vir totaal					
Fingoland	2,0	98,0	100,0		
Persentasies vir totaal					
Transkei	2,0	98,0	100,0		
Fingoland as persentasie van Transkei	7,5	8,6	8,5	7,7	

* Bron: Bevolkingstatistiek vanaf Buro vir Statistiek, Pretoria.

Uit Tabel 3.1 is dit duidelik dat Fingoland, wat ongeveer 8 persent van die Transkei uitmaak, ongeveer 9 persent van die bevolking van die Transkei huisves en dat Butterworth met 118 siele per vierkante myl, die digste bevolk is van die drie distrikte. Dit is ook duidelik dat 98 persent van die bevolking van Fingoland en ook die Transkei op die platteland woon. Volgens Fölscher ¹⁾ is 90 persent van die ekonomies bedrywige bevolking van die Transkei/...

1) Fölscher, G.C.K. "Die Ontwikkelingsmoontlikhede van 'n klein onderontwikkelde gebied aangrensend aan 'n groter ontwikkelde gebied, met spesiale verwysing na die Transkei". M.Com. Verhandeling, Univ. van Pretoria 1966 p.63.

die Transkei aan die landbou verbonde. Die verhouding tussen die stedelike en plattelandse bevolking in Fingoland dui daarop dat hierdie persentasie eerder hoër as laer in Fingoland sal wees. Ook volgens Fölscher ²⁾ was ongeveer 52 persent van die totale de facto populasie in die ekonomiese bedrywige ouderdomsgroep van tussen 15 en 65 jaar. Van hierdie totaal was 65 persent vroue en 35 persent mans. Deur die toepassing van hierdie verhoudings in Fingoland, sou 61 900 mense van die nagenoeg 119 000 in die ekonomiese bedrywige ouderdomsgroep van tussen 15 en 65 jaar ressorteer het en van hierdie getal sou nagenoeg 21 600 manlik gewees het en 40 300 vroulik. In werklikheid was daar 49 806 manlikes en 69 235 vroulikes van alle ouderdomme. As 10 persent in ander bedrywe opgeneem was, sou ongeveer 19 500 manlikes en 36 300 vroulikes by die landbou betrokke gewees het. Die verskil in getalle by die verskillende geslagte is te wyte aan die groot aantal trekarbeiders wat tydelik afwesig is uit die gebied. Dit is dus duidelik dat op enige besondere tydstip daar waarskynlik tussen 35 en 50 persent van die mans van 'n ekonomiese bedrywige ouderdom uit die gebied afwesig is. Die persentasie sal wissel van jaar tot jaar, afhangende van die grootte van die oes in 'n betrokke jaar.

Volgens Fölscher ³⁾ se ontledings, kom daar tot op ouderdom 14 jaar, ongeveer net soveel seuns as dogters voor. Daarna daal die manneverhouding skerp, verbeter stadig tussen 35 en 44 jaar, maar selfs in hierdie groep is daar twee vroue teenoor elke man. Bo 45 jaar is mans minder geneig om hulle tuistes te verlaat en elders te gaan werk en is die persentasie mans teenoor vroue, veel hoër. Om dus 'n indruk te kry van hoe die ouderdomme van die manlike bevolking in die ekonomiese bedrywige groep daar uitsien in Fingoland, word weer van Fölscher ⁴⁾ se verhouding gebruik gemaak. Hieronder volg 'n tabel aangepas by Fingoland.

Tabel 3.2/...

2) Fölscher. *ibid.* p.50.

3) Fölscher. *op. cit.* p.51.

4) Fölscher. *op. cit.* p.50.

TABEL 3.2

WAARSKYNLIKE VERDELING VAN MANLIKES IN VER-
SKILLENDSE OUDERDOMSGROEPE IN FINGOLAND 1960

Ouderdomsgroepe Jare	Getal in Fingoland	Persentasie
15 - 24	6 825	35
25 - 34	3 705	19
35 - 44	3 510	18
45 - 54	3 315	17
55 - 64	2 145	11
Totaal	19 500	100

Volgens die tabel is 'n groot persentasie van die manlikes, jong mense, maar dit sou onrealisties wees om hulle as deel van die permanente boere van Fingoland te beskou. 'n Groot aantal van hulle is deel van die groot trekarbeidersmag wat tydelik by die huis is ⁵⁾.

Tabel 3.3 gee 'n aanduiding van die bewoning van die grond deur families.

TABEL 3.3

KRAALHOOFDE VAN FINGOLAND, 1960 *

Distrik	Totaal	Slegs woon- persele	Woonpersele en Ploeggrond	Woonpersele en Weiregte	Woonregte, Weiregte, Ploeggrond
	Getal	Getal	Getal	Getal	Getal
Butterworth	7 642	2 005	1 338	1 650	2 649
Nqamakwe	12 059	2 886	1 233	3 007	4 933
Tsomo	8 241	1 277	1 200	1 741	4 023
Fingoland	27 942	6 168	3 771	6 398	11 605
Persentasie van totaal	100	22	13	23	42

* Bron: Buro vir Statistiek: Landbousensus No. 34.

Uit die tabel is dit duidelik dat daar ongeveer 12 500 kraalhoofde is wat nie oor ploeggrond beskik nie. 'n Groot aantal "landloses" kom dus in die gebied voor en hulle kan streng gesproke, nie as boere, maar slegs as landelike bewoners geklassifiseer word. Daar is dus net 15 400 boere wat 55 persent van/...

5) Unie van Suid-Afrika "Verslag van die kommissie vir die Sosio-ekonomiese ontwikkeling van die Bantoegebiede binne die Unie van Suid-Afrika. Die kommissie het bepaal dat mans vir slegs 42% van hulle werkleefyd, ekonomies aktief is. Hoofstuk 51 p.5.

55 persent van die totale aantal kraalhoofde verteenwoordig. Terwyl daar somtyds tot 50 persent van die manlikes van 'n ekonomies bedrywige ouderdom uit die gebied afwesig mag wees (par. 3.1), kan hieruit nie afgelei word dat dit slegs die nie-grondeienaars is wat die gebied verlaat om te gaan werk nie. Hierdie aspek sal later verder toegelig word. Uit Tabel 3.2 was dit duidelik dat daar nagenoeg 19 500 manlikes in die ekonomies aktiewe ouderdomsgroep in die gebied was. Daar sou dus in 1960 meer as een manlike vir die bewerking van elke land beskikbaar gewees het.

3.2 GRONDGEBRUIK

3.2.1 AANWENDING VAN DIE GROND

Die gebied kan as 'n gemengde boerderystreek bestempel word. Tabel 3.4 gee 'n aanduiding van die aanwending van die grond in die streek.

TABEL 3.4 GRONDGEBRUIK IN FINGOLAND, 1960 *

Distrik	Totaal	Hout-plantasies	Permanente gewasse	Bewerk	Natuurlike weiding	Ander gronde
Butterworth	74 194	1 524	654	23 010	47 312	1 694
Nqamakwe	144 003	1 109		40 291	100 680	1 923
Tsomo	122 186	1 602		34 689	84 090	1 805
Totaal Fingoland	340 383	4 235	654	97 990	232 082	5 422
Persentasie van totaal	100,0	1,2	,2	28,8	68,2	1,6

* Bron: Buro vir Statistiek. Landbousensus No. 34 - Vol. 1.

Uit die tabel blyk dit dat ongeveer 29 persent van die oppervlakte bewerk word en nagenoeg 68 persent uit natuurlike weiding bestaan. Wat die weiding betref, moet in aanmerking geneem word dat daar heelwat paaie in die gebied is, met die gevolg dat die effektiewe weiding ietwat kleiner sal wees.

Vir die behartiging van die boerdery op nagenoeg 330 000 morge, dit wil sê net die bewerkte en weidingsgedeelte van Fingoland, is daar 36 300 vroulike en 19 500 manlike werkers van 'n ekonomies aktiewe ouderdom beskikbaar. Daar was dus een werker vir elke 5,9 morg boerderygrond beskikbaar of in terme van ploeggrond bereken, een werker vir elke 1,7 morg ploeggrond. Indien die manlike werkers alleen in aanmerking geneem word, sou dit beteken dat daar/...

dat daar 1 manlike werker vir elke 17,5 morg boerderygrond ⁶⁾ is of in terme van bewerkte oppervlakte, 1 manlike werker vir elke 5 morg ploegland. Dit blyk dus dat daar slegs volgens getalle gereken, voldoende arbeid vir die behartiging van die boerdery beskikbaar is.

3.2.2 DIE STELSEL VAN GRONDBESIT

Die stelsel van grondbesit word gereguleer deur Wet No. 25 van 1894 (Kaap) soos gewysig, wat van krag is in die Glen Grey-distrik en ook in Fingoland ⁷⁾.

Dit is 'n stelsel van individuele grondbesit en 'n geregistreerde eiendomsbrief word uitgereik ten opsigte van ploeggrond en woonpersele, terwyl die weiding gemeenskaplik gebruik word. Die eiendomsbewys was eers geregistreer in die kantoor van die Hoof-bantoesakekommissaris en later in die kantoor van die Departement van Binnelandse Sake in Umtata. Die grondbrief is eintlik 'n dokument wat sertifiseer dat die houer die eienaar is van 'n opgemete stuk ploegland, in die reël ongeveer 5 morg groot en 'n opgemete woonperseel wat in die reël 'n halwe morg groot is. Beide stukke grond is identifiseerbaar op 'n kaart wat gehou word in die Magistraatskantoor (voorheen Bantoesakekommissariskantoor) en waarop die ligging en nommer van elke perseel aangedui is.

Die grondbrief word uitgereik onderworpe aan die voorwaardes dat 'n ewigdurende jaarlikse erfpag, bereken volgens die grootte van perseel, betaal word, dat dit nie verpand mag word en nie verkoop mag word om skuld te delg nie. Grond mag wel verkoop word indien so 'n stap amptelik goedgekeur word. Dit is ook nie verdeelbaar nie, self nie eers in 'n testament nie, behalwe indien die Landboudepartement kan sertifiseer dat beide dele nog ekonomiese eenhede is. Bemaking geskied volgens 'n vasgestelde erfopvolgingspatroon, gebaseer op die reg/...

6) As basis van vergelyking word die grond per manlike werker in die landbou van verskeie lande aangetoon. Die syfers is vir 1950 en sluit in alle boerderygrond.

	<u>Morg/manlike werker</u>
Pole	7,0
Hongarye	5,3
Italië	4,1
Spanje	7,2
Portugal	4,3

Syfers ontleen aan Colin Clark en M.K. Haswell. "The economics of subsistence agriculture". MacMillan, New York 1967, p.143.

7) Bruwer J.P., M.A. D.Phil., "Die Bantoe van Suid-Afrika". Afrikaanse Pers Boekhandel, Johannesburg 1956, p.224.

baseer op die reg van die eersgeborene.

Daar is verder sekere beperkende voorwaardes wat die grondgebruik betref. Die grond moet voordelig gebruik word en moet bewoon word by gebrek waaraan die grond verbeurd verklaar kan word. Die eiendomsreg kan verder verbeur word by nie-betaling van erfpaggelde of by skuldigbevinding aan sekere oortredings van die eienaar.

Die patroon soos dit ontvou het onder Wet No. 25 van 1894 (bekend as die Glen Grey-wet) is in wese slegs 'n voortsetting van die grondgebruikspatroon onder die kommunale stelsel waar elke boer oor 'n ploegland beskik het, 'n woonperseel bewoon, soms ver van die landerye af en reg het om vee op die gemeenskaplike weiding te laat wei. Die verskil is dat onderverdeling van ploeglande slegs met amptelike toestemming mag geskied en omdat hierdie toestemming gewoonlik geweier word, het ploeglande meestal hulle oorspronklike groottes behou.

Die invloed van hierdie stelsel van grondbesit sal in die volgende hoofstuk bespreek word.

3.2.3 BOERDERY-ORGANISASIE

Die boerdery-organisasie geskied hoofsaaklik onder 'n stelsel van beplanning wat deur die Departement van Bantoe-administrasie en -ontwikkeling in 1949 begin is na die inwerkingtreding van Proklamasie 116 van 1949 en deur die Departement van Landbou en Bosbou in die Transkei voortgesit is. Beplanning geskied vandag onder die Transkeise Wet No. 10 van 1966. Hierdeur word die bevolking van 'n administratiewe gebied in een of meer woongebiede saam gegroepeer en die weiding word so verdeel dat elke woongebied, waar moontlik, direkte toegang tot 3 of 4 weikampe het, afhangende van die tipe veld wat beskikbaar is. 'n Herbeplanning van die bewerkbare grond geskied ook in oorleg met grondeienaars. Indien lande so verspoel is dat dit in belang van die gebied is dat grond onttrek word, word waar moontlik, grond beskikbaar gemaak. In praktyk kom dit daarop neer dat tussen 20 en 30 persent van 'n administratiewe gebied bewerk word. Woongebiede in beplande administratiewe gebiede beslaan gemiddeld ongeveer 8 persent ⁸⁾ van die oppervlakte van so 'n gebied.

In Figuur 3.1 word 'n uiteensetting gegee van die boerdery-organisasie soos wat/...

8) Bereken van 'n 10 persent monster van beplanningsverslae wat getrek is van die gebied - 1968.

sasie, soos wat dit huidig daar uitsien onder die rehabilitasie beplanningstelsel. Die voorbeeld is van Zazela-wyk van Tyinira administratiewe gebied. Dit is duidelik dat daar 4 woongebiede afgebaken is, elkeen met 'n stel van 4 weikampe en een of meer ploeglandblokke. Dit is ook duidelik dat 'n baie groot persentasie, heelwat meer as 50 persent, van die lande van bewerking onttrek is en vandag vir weiding gebruik word. Elke woongroep beslaan gemiddeld 1 229 morge, waarvan 295 morge bewerk word deur 81 families met grondregte. Op 'n ekonomiese eenheid basis bereken, kan Zazela egter net 224 families ekonomies dra, sodat die gebied met ongeveer 100 families "oorbevolk" is. Hierdie getal sluit nie die "landloses" wat in die gebied woon, in nie. Landblokke aangedui met die geruite patroon, is nuwe grond wat onder bewerking gebring is. Die ou gebruik van 'n "skuiwende landbou" wat as gevolg van die stelsel van grondbesit in Fingoland nie meer kan plaasvind nie, het hierdeur weer 'n groot skuif gemaak.

In hierdie besondere geval was die opgemete ploeglande gemiddeld 4,5 morge groot, terwyl nuwe ploeglande gemiddeld 2,5 morge groot is.

Volgens Hellmann ⁹⁾ is in 1939 'n begin met die verbeteringskema in die Transkei gemaak. Die Tanga-wyk in Butterworth-distrik, was hiervoor uitgekies. Drade is gespan, vee geklas en 'n kudde Friesbeeste is ingebring. Daar is vandag weinig tekens van hierdie Frieskudde en weinig vordering is met produksie op lande gemaak. Wat die weiding betref, verklaar Van Niekerk ¹⁰⁾ in 1968 dat "the Tanga administrative area today has the distinction of having one of the highest departmentally approved carrying capacities in the Transkei, with the present stocking rate of 1,5 morgen per cattle unit". Daar is dus beslis groot vordering gemaak deur die toepassing van 'n veldbeheerstelsel in Tanga administratiewe gebied.

Vandag is die beplanning deurgevoer in alle administratiewe gebiede van Nqamakwe, byna almal in Butterworth en 'n groot deel van Tsomo is ook voltooi. As 'n streek geneem, is Fingoland seker verder gevorder met beplanning as enige ander streek in die Transkei. Wat die toepassing van die bepaling van die beplannings betref, is daar seker geen ander streek wat so nougeset die bepaling nakom/...

9) Hellmann, Ellen Editor "Handbook on Race Relations in South Africa". Oxford University Press. 1949 p.186.

10) Van Niekerk, W.L. "Soil Conservation in Butterworth district". Verslag aan Sekretaris van Landbou en Bosbou, 1968.

die bepalings nakom nie en kan ook gesê word dat uit ondervinding in die Transkei, die sosiologiese klimaat vir verdere intensifisering van die landbou nêrens meer gunstig as in Fingoland is nie.

Die doelwit van die Departement van Bantoe-administrasie en Ontwikkeling was nog altyd om 'n ekonomiese selfstandige kleinboer-klas op die grond tot stand te bring as deel van 'n gebalanseerde en gediversifiseerde ekonomie. Sedert die verskyning van die Tomlinsonverslag, is probeer om die aanbevelings in die verslag, ten opsigte van die vestiging van boere op 'n ekonomiese eenheidbasis, in werking te stel.

Daar is uitgegaan van die standpunt dat R120 nodig is om 'n Bantoe-familie op die grond te hou. In die Fingoland-gebied is ook gehou aan die aanbevelings dat ongeveer 25 persent van die oppervlakte bewerk moet word, dat lande ongeveer 6 morge groot moet wees en dat ongeveer 10 grootvee-eenhede aangehou moet word, ten einde 'n leefbare bestaan aan die familie te verseker. In totaal sou so 'n hoewe ongeveer 25 morge groot in die gemengde boerdery-streke moet wees.

As gevolg van die stelsel van grondbesit wat in die gebied van toepassing is, het die beplanning op hierdie basis, wat die ploeglande betref, nie veel probleme gegee nie. Volgens die 1960 sensussyfers, was daar 6 morge grond onder bewerking vir elke kraalhoof wat geregtig was op 'n ploegland (vergelyk Tabela 3.3 en 3.4) in elk van die drie distrikte in Fingoland.

Wat die weiding betref, was daar 12 morge weiding per kraalhoof met ploeggrondregte in Butterworth beskikbaar, 16 morge in Nqamakwe en 15 morge in Tsomo. Dit is dus duidelik dat die weidingsoppervlakte per kraalhoof te klein is om die beoogde 10 grootvee-eenhede te dra. Indien dit verder in ag geneem word dat daar 'n addisionele 6 400 bewoners is wat weiregte het, maar nie ploeggrondregte nie, dan is dit duidelik dat die oppervlakte beskikbaar vir weiding per boer, nog heelwat kleiner is.

Dit wil dus voorkom of die stelsel van grondbesit 'n heilsame invloed kon uitoefen op die grootte van ploeglande, in soverre as dat lande nie nog verder versnipper is nie, maar nie op die omvang van die weidingsregte nie. In die volgende hoofstuk sal hierdie aspekte verder ontleed word.

Met die rehabilitasie beplanning onder Proklamasie 116 van 1949, is dus probeer om so na as moontlik aan die aanbevelings van die Tomlinsonverslag te hou, maar dit is duidelik dat die posisie wat grondbesetting betref, reeds in 1960 baie benard was. Daar is gepoog om die ploeglandgrootte te behou, omdat dié verskans was onder die stelsel van grondbesit, maar waar

gronde sodanig verspoel/...

gronde sodanig verspoel was dat hulle van bewerking onttrek moes word, is dikwels kompenserende ploeglande aangebied. Omdat sulke verspoelde ploeglande meestal in die droër dele voorkom, is genoegsame nuwe bewerkbare gronde nie beskikbaar nie en is kleiner lande aangebied. Groter ploeglande as wat kraalhoofde gehad het, is in die reël nooit aangebied nie, selfs al sou sulke bewerkbare grond beskikbaar wees.

Waar kleiner ploeglande noodwendig toegeken moes word, is beplan op 'n basis van gedeeltes van ekonomiese eenhede met die oog daarop dat sulke dele van ekonomiese eenhede later gekonsolideer kan word tot 'n volle ekonomiese eenheid.

3.2.4 EROSIEGESTELDHEID

Die beoordeling van erosiegesteldheid kan alleen op subjektiewe waardes berus. Besonder goeie vordering is in die laat vyftigerjare en sestigerjare gemaak met die inbring van bewaringsmaatreëls. In Nqamakwe alleen, waar rehabilitasie beplanning voltooi is, is 6 660 myl grasstroke uitgemeet, 600 myl keerwalle gebou en 715 waterweë afgepen om erosie op landerye te bestry. Daar is ook 370 weikampe in die distrik, met 'n gemiddelde grootte van 270 morges elk. 'n Wisselweidingstelsel word toegepas in die gebied. Daar is duidelike tekens dat groot vordering gemaak is met bewaringsboerdery en dit kan verwag word dat hierdie tendens sal voortduur.

Terwyl die vordering met beplanning in Butterworth en Tsomo-distrikte nie so ver gevorder is as in Nqamakwe-distrik nie, is dit tog duidelik dat 'n groot verbetering in die toestande daar ingetree het. Deur die bestudering van ou lugfoto's, kon vasgestel word dat die erosietoestande in baie dele voorheen baie erger was.

3.3 INFRASTRUKTUUR

Fingoland het 'n goed ontwikkelde infrastruktuur wat ekonomiese ontwikkeling moontlik kan maak. Daar is drie dorpe in die gebied, een waarvan besig is om te ontwikkel in 'n belangrike nywerheidsentrum in die Transkei. In hierdie dorpe is die vernaamste geriewe soos poskantore, bankinstellings, motorhawes, sake-ondernemings, magistratskantore en ander regeeringsdepartemente.

Daar is 102 algemene handelaars ¹¹⁾ wat in die landelike gebiede versprei is en wat 'n bydrae maak om die handel in die gebied te bevorder en boerderybenodigdhede aan/...

11) Jaarverslag Dept. van Landbou en Bosbou, Transkei 1964.

boerderybenodigdhede aan die gemeenskap beskikbaar te maak.

Daar is 'n landbou-koöperasie in die gebied wat in 1965 tot stand gekom het. Die koöperasie het in die eerste jaar van sy bestaan 'n ledetal van 1 400 opgebou, maar sedertdien het die koöperasie baie stadig uitgebrei. Met ongeveer 10 persent van die boere as lede van die koöperasie, is egter waardevolle vordering op die gebied van die koöperasiewese gemaak. Die vernaamste funksie van die koöperasie is om krediet vir produksiemiddele te verskaf. Krediet is hoofsaaklik gekonsentreer op die verskaffing van bastermieliesaad, kunsmismengsels en insektemiddels. Krediet is ook slegs voorwaardelik toegeken en die oogmerk hiermee was om voldoende kunsmis van die regte mengsels met goeie saad en insekbestrydingsmaatreëls vir elke omgewing aanvaar te kry. Krediet is slegs beskikbaar vir diegene wat bereid is om aan sekere verbouingspraktyke te hou.

Koöperatiewe Kredietverenigings bestaan reeds vir sover terug as voor 1930 in die Transkei. In 1964 was daar vier sulke verenigings in Fingoland met 'n gesamentlike ledetal van 375. Die gesamentlike reserwefonds wat die profyte van die verenigings verteenwoordig, het meer as R1 200 beloop. Terwyl hierdie kredietverenigings ook landboukrediet in 'n beperkte mate verskaf het, het hulle ook 'n bydrae tot landbouproduksie gemaak.

Die gebied word bedien deur 'n spoorlyn en 'n uitgebreide padmotor-diens. Terwyl die padmotorvervoerdiens veral op vrag konsentreer, is daar privaat busdienste en huurmotors wat veral op passasiersvervoer konsentreer.

Die tradisionele institusionele instellings bestaan veral in die landbou-organisasie. Die beste voorbeelde hiervan bestaan in die bewerking van lande. Gesamentlike bewerking van lande vind baie algemeen plaas. Wilson¹²⁾ het 'n studie gemaak van die onderlinge hulpverlening in Keiskammahoek, waar oorwegend Fingo's woon. Daar is bevind dat uit 'n totaal van 74 gevalle wat ondersoek is, slegs 8 boere hulle lande sonder hulp van ander persone as hul eie gesin, bewerk het. Slegs 2 gevalle is gevind waar bure na 'n werksparty genooi is om te kom help met skoffelwerk. In 64 gevalle het bure gekoöperer en wedersyds mekaar gehelp met ploegwerk. Uit die totaal van 66 wat hulp van buite aanvaar het, was slegs 19 wat hulp ook buite die familiekring aanvaar het; die res het almal hulp slegs van familie gekry.

3.4 PRODUKSIEPEIL/...

12) Wilson, Monica, S. Kaplan, T. Maki and E.M. Walton, "Social Structure". Keiskammahoek Rural Survey, Vol. III. Shuter and Shooter, Pietermaritzburg, 1952, p.19.

3.4 PRODUKSIEPEIL

3.4.1 BRUTO-WAARDE VAN LANDBOUPRODUKSIE

Die bruto-waarde vir landbouproduksie vir die Transkei is deur Fölscher ¹³⁾ bereken en gegewens vir Fingoland is hiervan verkry.

TABEL 3.5 BRUTO-WAARDE EN TOEGEVOEGDE WAARDE VAN
LANDBOUPRODUKTE UITGEDRUK IN RAND VOL-
GENS MAGISTRAATSDISTRIKTE - 1959/60

Distrik	Totale bruto-waarde van produksie plaaspryse	Intermediêre goedere plus saad en veevoer vir eie gebruik	Verandering in vee inventaris	Bruto-bydrae tot die gebieds-produk
Butterworth	389 700	38 700	35 200 -	336 300
Nqamakwe	669 500	9 700	51 600	711 400
Tsomo	503 800	10 800	37 800	530 800
Totaal Fingoland	1 563 000	38 700	54 200	1 578 500
Totaal Transkei	18 773 800	1 053 100	1 590 000	16 130 700

Uit die tabel is dit duidelik dat intermediêre goedere aangekoop, 'n baie klein persentasie van die bruto-waarde van produksie uitmaak. Dit dui daarop dat 'n baie klein bedrag spandeer word aan produksiemiddele ten einde produksie te verhoog.

Die totale bruto-waarde van produksie word verder ontleed deur die bydraes wat elke vertakking van landbou gemaak het, weer te gee.

Tabel 3.6/...

13) G.C.K. Fölscher "Die Ontwikkelingsmoontlikhede van 'n klein onderontwikkelde gebied aangrensend aan 'n groter ontwikkelde gebied, met spesiale verwysing na die Transkei". M.Com Verhandeling Universiteit van Pretoria, 1966, p.94.

TABEL 3.6

BRUTO-WAARDE IN RAND VAN LANDBOUPRODUKTE
VOLGENS BOERDERYVERTAKKINGS IN FINGOLAND, 1959/60 ¹⁴⁾

Distrik	Akkerbou	Tuinbou en ander	Pastoraal	Veeteelt	Totaal
Butterworth	69 500	37 900	54 700	227 600	389 700
Nqamakwe	226 900	26 100	108 700	307 800	669 500
Tsomo	106 400	16 900	89 800	290 700	503 800
Totaal	402 800	80 900	253 200	836 100	1 563 000
Persentasie van Totaal	26	5	16	53	100

Uit hierdie verdeling is dit duidelik dat veeteelt die belangrikste bydrae tot die bruto-waarde van landbouproduksie maak het en as die pastorale produkte hierby gevoeg word, verteenwoordig dierlike produksie ongeveer twee-derdes van die waarde van landbouproduksie. In Fingoland is wol die enigste produk wat as 'n pastorale produk geklassifiseer is. Die jaar 1960 kan as 'n redelike normale jaar, wat reënval en produksie in Fingoland betref, beskou word, sodat die inkomsteverdeling as verteenwoordigend aanvaar kan word. Die reënvalsyfers was 23,50 duim vir Butterworth, 30,37 duim vir Nqamakwe, 21,93 duim vir Tsomo en 30,40 duim gemiddeld vir die Transkei.

Indien bruto-waarde van landbouproduksie vergelyk word met oppervlaktes soos weergegee in Tabel 3.4, dan blyk dit dat die bruto-waarde van gewasproduksie te staan kom op R4,92 per morg bewerkte grond en dat die bruto-waarde van dierlike produksie op R4,69 per morg weiding te staan kom. Indien in ag geneem word dat daar 'n groot aantal paaie en padbane in die gebied voorkom, is dit duidelik dat inkomste per morg uit dierlike produksie, baie goed vergelyk met inkomste uit gewasproduksie. Per morg is daar feitlik geen verskil nie.

3.4.2 GEWASPRODUKSIE

Die gegewens in Tabel 3.7 werp nadere lig op die relatiewe belangrikheid van die vernaamste gewasse in die gebied.

Tabel 3.7/...

14) Fölscher, op. cit. p.98.

TABEL 3.7

 RELATIEWE BELANGRIKHEID VAN DIE VER-
 NAAMSTE GEWASSE IN FINGOLAND - 1960 *

Distrik	Akkerbou			Tuinbou		
	Mielies	Kaffer- koring	Droëbone	Groen- bone	Kool	Tamaties
	Sak	Sak	Sak	Morg	Morg	Morg
Butterworth	22 735	762	919		35	32
Nqamakwe	82 702	1 876	2 248	7	33	54
Tsomo	34 878	3 017	1 317	6	51	13
Fingoland	140 315	5 655	4 484	13	129	99

* Bron: Buro vir Statistiek. Landbousensus no. 34, Vol. 2.

Uit die tabel is dit baie duidelik dat mielies verreweg die belangrikste gewas in die gebied is. Volgens Van Wyk¹⁵⁾ maak mielieproduksie nagenoeg 98 persent uit van die totale hoeveelheid graan geproduseer in die Transkei. Die produksiepatroon in Fingoland volg dus dié in die Transkei as geheel.

3.4.3 DIERLIKE PRODUKSIE

Die getalle van die verskillende veesoorte in die gebied word vir die jaar 1960 in Tabel 3.8 aangedui.

TABEL 3.8

VEEGETALLE IN FINGOLAND - 1960 *

Distrik	Beeste		Skape	Bokke	Varke	Hoef- diere	Pluim- vee	Totaal
	Totaal	Osse 2 jr. en ouer	Getal	Getal	Getal	Getal	Getal	
Butterworth	23 844	6 412	51 129	18 885	6 228	1 513	25 000	170 611
Nqamakwe	41 945	13 866	131 574	42 145	10 922	4 573	71 309	
Tsomo	34 186	11 005	85 069	50 310	10 709	3 032	40 128	
Fingoland	99 975	31 283	257 772	111 340	27 859	9 118	135 437	
Getal G.V.E.	99 975		42 962	18 556		9 118		
Persentasie van totaal	59		25	11		5		100

* Bron: Buro vir Statistiek. Landbousensus no. 34, Vol. 3. Uit die/...

15) J.H. van Wyk, Die Fisiese struktuur en Landboupotensiaal van die Transkei. D.Sc.(Agric.) proefskrif Univ. van Pretoria, 1967. p.205.

Uit die tabel is dit duidelik dat die veestapel in Fingoland in 1960 uit naastenby 100 000 beeste, 258 000 skape, 111 000 bokke, 28 000 varke en 9 000 perde, bestaan het. Ook was daar ongeveer 135 000 stuks pluimvee. In totaal kom die groot- en kleinvee gesamentlik op ongeveer 170 000 grootvee-eenhede te staan, waarvan beeste ongeveer 59 persent uitgemaak het. Dit is ook interessant om daarop te let dat osse van 2 jaar en ouer byna een-derde van die totale aantal beeste uitgemaak het. Skaapboerdery is ook 'n baie belangrike bedryfstak in Fingoland.

Met 170 000 grootvee-eenhede sou die beladingsdigtheid op die nagenoeg 232 000 morg weiveld op 1,36 morg per grootvee-eenheid te staan kom. Uit Tabel 3.3 was dit duidelik dat daar in 1960 nagenoeg 15 400 boere met ploeggrondregte in Fingoland was. Elke boer sou dus gemiddeld 11 grootvee-eenhede kon aanhou.

3.5 NEIGINGE IN DIE LANDBOU

Terwyl die ontledings tot dusver in hierdie hoofstuk hoofsaaklik die posisie in 1960 weerspieël, is dit belangrik dat die neiginge in die landbou nader ondersoek moet word.

3.5.1 NEIGINGE IN DIE VEEBEDRYF

In Tabel 3.9 word 'n ontleding gedoen van die bees- en skaapgetalle in die verskillende distrikte vanaf 1953 tot 1968.

Tabel 3.9/...

TABEL 3.9

BEES- EN SKAAPGETALLE *

	Beeste				Skape			
	Butterworth	Nqamakwe	Tsomo	Fingoland	Butterworth	Nqamakwe	Tsomo	Fingoland
1953	24 421	36 864	28 321	89 606	56 611	129 865	99 590	286 066
1954	24 907	33 376	29 669	87 952	52 125	123 109	84 594	259 828
1955	26 860	37 379	31 832	95 971	57 659	132 506	83 460	273 625
1956	26 856	39 927	34 091	100 874	57 349	137 688	93 017	288 054
1957	26 856	39 927	34 091	100 874	57 349	137 688	93 017	288 054
1958	25 658	42 156	34 330	102 144	63 961	138 120	88 135	290 216
1959	25 292	41 715	34 180	101 187	55 871	121 834	80 596	258 301
1960	29 913	44 761	35 639	110 313	49 217	132 474	85 069	256 760
1961	26 481	44 802	34 783	106 066	50 936	117 349	83 673	251 958
1962	24 883	42 284	31 598	98 765	50 936	117 349	95 738	264 013
1963	24 173	41 966	30 922	97 061	46 079	107 213	95 738	249 030
1964	27 317	43 436	32 692	103 445	35 303	88 624	66 481	190 508
1965	26 967	41 626	31 295	99 888	36 255	97 880	62 226	196 361
1966	26 890	40 501	26 966	94 357	36 472	94 700	66 258	197 430
1967	22 767	44 009	29 869	96 645	43 400	107 015	91 859	243 274
1968	19 253	43 192	26 081	88 526	42 225	112 020	83 820	238 065

 * Bron: Jaarverslae: Departement Landbou en Bosbou, Transkei.

Uit Tabel 3.9/...

Uit Tabel 3.9 is dit duidelik dat daar 'n stadige toename in beesgetalle was vanaf 1954 tot 1960 en dat die getalle daarna weer geleidelik gedaal het tot 'n laagtepunt in 1968. Wat skape betref, het getalle van 'n laagtepunt in 1954 geleidelik gestyg tot 'n hoogtepunt in 1958, twee jaar voordat beesgetalle hulle hoogtepunt bereik het en daarna gedaal het tot 'n laagtepunt in 1964. Sedertdien neem skaapgetalle weer toe.

In Tabel 3.10 word die beladingsdigtheid van die weiding uitgedruk in grootvee-eenhede per morg, verder ondersoek. As gevolg van verskillende basis vir omwerking na grootvee-eenhede, sal die beladingsdigtheid verskil van die in Tabel 3.8. Die tendens is egter hier meer belangrik as die absolute drakrag.

TABEL 3.10

TENDENSE IN BELADINGSDIGTHEID VAN DIE
WEIDING IN DIE VERSKILLENDE DISTRIKTE
IN FINGOLAND, 1945 TOT 1968 *

4 Jaar Gemiddeldes	Butterworth G.V.E. per morg	Nqamakwe G.V.E. per morg	Tsomo G.V.E. per morg
1945 - 1948	1,9	2,0	2,1
1949 - 1952	2,0	2,5	2,6
1953 - 1956	1,8	2,1	2,1
1957 - 1960	1,7	1,9	2,0
1961 - 1964	2,0	2,0	2,2
1965 - 1968	2,1	2,1	2,4

* Bron: Jaarverslae van die Dept. Landbou en Bosbou (gegevens verwerk).

Uit die tabel is dit duidelik dat die beladingsdigtheid dieselfde tendens openbaar in al drie distrikte. Die beladingsdigtheid was baie hoog teen ongeveer 1950 en het daarna skerp gedeel tot ongeveer 1960. Na 1960 het die beladingsdigtheid weer skerp begin styg. Die daling in die vyftigerjare was waarskynlik te wyte aan die veekeuringskema wat streng toegepas is, toe met beplanning begin is. Namate die toestand van die weiding verbeter het, is vee-eienaars toegelaat om meer vee aan te hou op die weiding en het die getalle vee weer begin toeneem.

3.5.2 NEIGINGE IN GEWASPRODUKSIE

In Tabel 3.11 word die tendense van gewasproduksie verder toegelig.

Tabel 3.11/...

TABEL 3.11

 VIER JAAR GEMIDDELDE PRODUKSIE VAN
 MIELIES EN KAFFERKORING IN FINGOLAND *

4 Jaar periode	Mielies (sak)				Kafferkoring (sak)			
	Butterworth	Nqamakwe	Tsomo	Fingoland	Butterworth	Nqamakwe	Tsomo	Fingoland
1953/56	24 200	72 700	58 800	155 800	380	1 600	2 850	4 820
1957/60	39 600	83 900	47 500	173 500	520	3 980	6 450	10 950
1961/64	25 700	101 500	44 000	171 000	1 040	4 030	4 750	8 800

* Bron: Jaarverslae van die Dept. Landbou en Bosbou in die Transkei.

Uit die tabel blyk dit dat mielie- en kafferkoring produksie 'n stygende tendens vertoon in Fingoland. Die verskil in produksie vanaf ongeveer 156 000 sak na 171 000 sak mielies, verteenwoordig 'n styging van ongeveer 10 persent oor die jare 1953 tot 1964. Dit is duidelik dat die stygende tendens veral waargeneem kan word in Nqamakwe. Dit is dié distrik in die Transkei wat daarop kan roem dat dit die eerste was wat volledig beplan was onder die rehabilitasieskema van die Departement van Landbou en Bosbou. Onder hierdie skema is 'n baie groot persentasie van die verspoelde ploeglande onteien en nuwe ploeglande is in ruil daarvoor aangebied ¹⁶⁾. Die styging in produksie tot 1964 in Nqamakwe-distrik, moet dus hoofsaaklik daaraan toegeskryf word dat groot oppervlakte wat voorheen onder natuurlike gras was, onder bewerking gebring is. In Butterworth, waar beplanning nie so vinnig gevorder het nie, sou die invloed van nuwe ploeglande op produksietendense kleiner wees en die kleinste in Tsomo waar bewaringsbeplanning heelwat later begin posvat het. In Nqamakwe waar meer ploegbare grond onder natuurlike gras beskikbaar was, is kompenserende ploeglande groter as in Butterworth, sodat die nuwe ploeglande 'n groter invloed uitgeoefen het in Nqamakwe as in Butterworth. Die tempo waarteen beplan is, word geïllustreer deur die feit dat volgens die 1961 jaarverslag van die afdeling Bantoelandbou in die Transkei, daar 24 administratiewe gebiede in die Transkei gedurende daardie jaar beplan is, waarvan 12 in Nqamakwe-distrik/...

16) W.L. van Niekerk, Senior Landbou-beampte vir Fingoland, stel dit so ten opsigte van Butterworth "In the implementation of the soil conservation scheme a total of 2 027 badly eroded and unproductive lands had to be excised and these were replaced by 5 053 morgen of highly productive, virgin soil. In Nqamakwe 2 096 lands were excised". Verslag aan Sekretaris van Landbou, afgerol, 1968.

12 in Nqamakwe-distrik geleë was. Die feit dat baie nuwe ploeglande in daardie jaar en ook in die daaropvolgende jare in produksie gekom het, bied moontlik die verklaring waarom die produksie in Nqamakwe so ingrypend gestyg het vanaf 'n gemiddeld van nagenoeg 84 000 sak mielies vir die vier jaar periode 1957/60, tot meer as 'n 100 000 sak gemiddeld per jaar vir die periode 1961/64. In die ooreenstemmende tydperk het produksie in die ander twee distrikte gedaal.

In Butterworth het nuwe ploeglande 36 persent van die totale oppervlakte onder bewerking in 1968 uitgemaak en hierdie gronde het 'n groot invloed op die totale produksie van die distrik uitgeoefen ¹⁷⁾.

Geen statistieke van produksie in die afsonderlike distrikte is deur die Departement van Landbou en Bosbou gepubliseer sedert 1964 nie, maar dit kan verwag word dat as gevolg van die feit dat altyd meer nuwe gronde onder bewerking gebring is en verbeterde tegnieke toegepas is, die stygende tendens gehandhaaf sou word.

In Tabel 3.12 word 'n uiteensetting gegee van die tendense in opbrengs per morg van mielies in die verskillende distrikte van Fingoland.

TABEL 3.12 MIELIE-OPBRENGS PER MORG IN FINGOLAND *

4 Jaar gemiddeldes	Butterworth		Nqamakwe		Tsomo		Fingoland	
	Morge	Sak per morg	Morge	Sak per morg	Morge	Sak per morg	Morge	Sak per morg
1953/56	14 600	1,6	29 400	2,4	27 700	2,1	71 800	2,1
1957/60	14 100	2,8	28 300	2,9	22 200	2,1	64 600	2,6
1961/64	12 200	2,1	31 250	3,2	17 200	2,5	60 700	2,8

* Bron: Jaarverslae van die Dept. Landbou en Bosbou, Umtata.

Uit die tabel is dit duidelik dat daar 'n afname in oppervlakte, wat jaarliks met mielies beplant was, in Fingoland voorgekom het. Daar was egter 'n besliste toename in opbrengs per morg vanaf 2,1 sak per morg in 1953/56 na 2,8 sak per morg in 1961/64, wat daarop dui dat nuwe ploeglande wel 'n groot invloed gehad het op opbrengs per morg.

Uit die tabel is dit ook duidelik dat, terwyl die opbrengs per morg toegeneem het van 2,1 sak per morg na 2,8 sak per morg, die oppervlakte onder mielieverbouing, /...

17) Van Niekerk W.L. "Soil conservation in Butterworth district". Afgerol 1968.

mielieverbouing, gedaal het vanaf 71 800 morge na 60 700 morge. Hierdie verskynsel kan deels toe te skryf wees aan die feit dat kompenserende ploeggrond in die reël 'n kleiner oppervlakte beslaan het as die oorspronklike landerye. In 1960 was daar egter nog nagenoeg 98 000 morge grond bewerk en terwyl die oppervlakte onder ander gewasse 'n baie klein persentasie van die totaal sou uitmaak, wil dit voorkom asof daar 'n onderbenutting was van grond gereserveer vir bewerking.

Die vraag is nou tot watter mate Fingoland reeds selfversorgend is wat sy mieliebehoefte betref. Die gegewens in Tabel 3.11 dui daarop dat daar ongeveer 170 000 sak mielies per jaar oor die periode 1957 tot 1964 beskikbaar was om 'n bevolking, wat in 1960 reeds 119 041 siele getel het, te voed. Dit verteenwoordig 'n voorsiening van 1,4 sak mielies per kapita ¹⁸⁾

Die per kapita verbruik van mielies word deur gesaghebbendes in Suid-Afrika bereken op 3,4 sak ¹⁹⁾ en ook op 2,5 sak ²⁰⁾, wat daarop dui dat die produksie in Fingoland hopeloos te min is om die bevolking te voed. Eersgenoemde berekening is klaarblyklik te hoog, omdat 'n opname wat deur Van Wyk ²¹⁾ gedoen is, daarop dui dat slegs 1,5 sak per kapita verbruik word. Dit wil voorkom of 'n per kapita verbruik van 2,5 sak mielies die minimum voedingspeil is wat gehandhaaf moet word. As in aanmerking geneem word dat weinig ander voedselware geproduseer word, dan is dit duidelik dat Fingoland voldoen aan die kenmerke van 'n tipiese oorbevolkte bestaans ekonomie.

'n Ontleding van die produksiedoeltreffendheid dui dat daar 'n beskikbare arbeidsmag van 55 800 in 1960 was, om die voedsel in Fingoland te produseer, wat 'n gemiddelde produksie van ongeveer 3 sak per werker verteenwoordig. In terme van die manlike bevolking van ekonomies bedrywige ouderdom, was slegs 8,5 sak per werker geproduseer. 'n Produksie van 3 sak per werker beteken dat elke landbouwerker slegs genoeg voedsel vir homself of haarself geproduseer het in 1960. Dit is 'n besonder swak prestasie. Volgens die Social and/...

-
- 18) Sien ook Colin Clark en M.R. Haswell, "The Economics of subsistence agriculture". MacMillan New York 1967, p.54. Clark stel die onderhoudsminimum op 462 lb. graan per persoon per jaar. Dit sou in terme van mielies, ongeveer 2½ sak verteenwoordig.
- 19) Division of Nutrition on Health Education beraam dat die gemiddelde verbruik van mielies per gesin van 7, 24,3 sakke is of 3,4 sak per kapita. Soos aangehaal deur D. Hobart Houghton: Keiskammahoek Rural Survey, Vol. VII. Shuter and Shooter, Pietermaritzburg, 1952.
- 20) Kommissie vir sosio-ekonomiese ontwikkeling van die Bantoegebiede. op. cit. (1955).
- 21) Van Wyk, op. cit. p.221.

gens die Social and Economic Planning Council ²²⁾, was die gemiddelde produksie van mielies in die Transkei 1,32 sak per kapita vanaf 1934 tot 1939. Volgens jaarverslae van die Hoofbantoesakekommissaris in Umtata, was die grootte van gemiddelde mielie-oes oor die vyfjaar periode 1958 tot 1962, 1 665 000 sak. Met 'n bevolking van 1 386 527 in 1960, sou die per kapita produksie van mielies slegs 1,2 sak wees. Hierdie feit dui op 'n dalende per kapita produksie in die Transkei as geheel.

Omdat produksiesyfers vir Fingoland slegs beskikbaar is vir die periode 1953 tot 1964 en betroubare bevolkingstatistieke slegs vir 1960 beskikbaar is, is dit nie moontlik om die tendens in Fingoland akkuraat te bepaal nie. Die feit dat die totale mielie-oes met slegs 10 persent vermeerder het oor die 12 jaar periode en dat Fölscher ²³⁾ bevind het dat die bevolking van die Transkei en dus waarskynlik ook die bevolking van Fingoland, met 1,47 persent per jaar groei, dui daarop dat die tendens van 'n dalende per kapita produksie ook in Fingoland voorkom.

'n Lae en dalende per kapita produksie dui op 'n baie lae en dalende marginale produk vir arbeid. Gevolglik sal die vergoeding wat arbeid kan verwag, baie laag en dalend wees.

3.6 OPSOMMING

Dit is duidelik dat 'n groot persentasie van die manlike bevolking tydelik afwesig is uit die gebied. Daar is egter nie as gevolg daarvan 'n tekort aan werksmense vir die behartiging van die boerdery nie. Dit is ook duidelik (Tabel 3.3) dat slegs ongeveer die helfte van die kraalhoofde in die gebied, ploeglandregte het. Aangesien ongeveer die helfte van die mans op een tydstip afwesig is, skyn dit asof net die "landloses" hulle arbeid gaan verkoop in blanke gebiede. Dit is egter nie so nie, omdat dit gebruik is om vir 'n lang periode tuis te bly na 'n periode van afwesigheid, sodat 'n groot deel van die manlikes tuis, selfs die met ploeglandregte, deel is van die werksmag wat jaarliks werksgeleenthede buite die gebied soek. In hoofstuk 4 word die patroon van arbeidsaanwending in die landbou meer breedvoerig behandel.

Die grondgebruik geskied volgens 'n stelsel van beplanning waardeur
lande geskei word/...

22) Union of South Africa U.G. No. 32/1946. "The Native Reserves and their place in the Economy of South Africa", Social and Economic Planning Council, 1946, p.14.

23) Fölscher, op. cit. p.53.

lande geskei word van weiveld en woongebiede en weiveld verder onderverdeel word in 3 of 4 weikampe wat om die beurt bewei word. 'n Baie groot deel van Fingoland is reeds op hierdie wyse beplan en die bepalinge van die beplanning word streng deurgevoer.

Die grond word gehou onder 'n stelsel van eiendomsreg oor lande en woonpersele met gemeenskaplike reg oor weiding.

Die veenywerheid maak die grootste bydrae tot die bruto-waarde van landbouproduksie volgens boerderyvertakkings in Fingoland en die inkomste per morg uit die veebedryf, is feitlik net so groot as die inkomste uit gewasproduksie per morg. Mielies het verreweg die grootste bydrae gemaak tot gewasproduksie, terwyl beeste die vernaamste vertakking van veeboerdery in Fingoland was.

Dit was ook duidelik dat daar 'n stygende neiging in produksie van mielies in Fingoland was en dat hierdie styging die grootste was in Nqamakwe-distrik oor die 12 jaar periode waarvoor gegewens beskikbaar was. Daar is ook 'n besliste opwaartse neiging in opbrengs per morg, terwyl die morge aangewend vir mielieproduksie, 'n besliste dalende tendens getoon het. Die feit dat 'n groot persentasie laag produserende ploeglande vervang is met nuwe ploeggrond, was hoofsaaklik verantwoordelik vir die stygende tendens in opbrengs per morg.

Wat skape en beeste betref, wil dit voorkom asof getalle 'n sikliese neiging openbaar. Oor die algemeen kan egter gesê word dat veegetalle redelik konstant gebly het. 'n Ontleding van die beladingsdigtheid dui daarop dat gedurende die 4 jaar periode 1957 tot 1960, die weidingsdruk in Fingoland hoër was as op enige tydstip vanaf 1945 tot 1968. In 1968 was beladingsdigtheid besonder laag en dit kan verwag word dat, as gevolg van die droogte in 1968 tot 1969, die beladingsdigtheid nog verder sou daal.

Dit was verder ook duidelik dat die produksie per werker so laag was in 1960 dat elke landbouwerker slegs in sy eie voedselbehoefte kon voorsien. Die jaar 1960 kan as 'n redelike normale jaar beskou word.

Dit wil voorkom asof daar met die institusionele ontwikkeling in Fingoland, redelik goed gevorder is. Byna alle fasiliteite vir ontwikkeling van die gebied is reeds beskikbaar. Die landbou-koöperasie wat in 1965 gestig is, het reeds ongeveer 10 persent van alle boere betrek en brei nog steeds uit.
